

אהבתו של שמי

בורגנין כ. מארטי
המקצוע (לשעבר): נבל

הוא מסוגל לשחק תפקידי אופי ותפקידי מאהב, טראגדיה או קומדיה.

„נורא עדין“

בורגנין הגיע עד תפקידי גילדוסטרן בהאמלט, לפני שנלקח להוליבו, לפני חמש שנים.

„יש לך פרצוף של נבל!“ אמר לו מפי, „תעשה ממנו כסף.“ בורגנין שיחק נבלים. הוא היה הנבל בוורה קרוז, גיוני גיטאר, מנחה ועד עולם. בכל הסרטים האלה מת כנבל. הוא עשה קצת כסף. הוא הופיע גם בטלוויזיה ועל במת ברודוויי. תמיד בתפקידים קטנים. „הוא טוב, אמרו עליו, אבל אין לו שאר רוח.“

באחד הימים, בעת הצילומים של וורה קרוז. שאל מפי את הסרט, הרולד הכט, רקדנית צרפתית שנודמנה למקום: „באיזה מן הגברים האלה היית בוחרת?“

הוא התכוון לבורט נקסטר, גרי קופר, גילברט רולנד ובורגנין. הצביעה הרקדנית ללא היסוס על בורגנין: „הוא גורא עדין.“ „באותו הרגע ידעתי“ מספר הכט, „כי בורגנין יהיה מארטי.“

חזרה למבטא

פחות בטוחים מהכט היו פדי ציאפסקי, מחבר התסריט לפי מחזה טלוויזיה שהוא עצמו כתבו והבמאי דלברט מאן, שהעלה את המחזה באולפן והוזמן לביים את הסרט — סרטו הראשון.

השניים טסו מניו יורק, בה ערכו בחינות מקיפות למועמדים לתפקיד, להוליבו. מצאו את בורגנין בעיצומו של סרט מערב פרועי, החלו בוחרים אותו. בורגנין סיגל לעצמו מבטא קליפורני של בית-מרוח-לבוזקים והיה צריך ללמוד לדבר שוב במבטא ברונקסי, שדיבר בילדותו.

„אולם, הסביר במאי מאן, מהירותו בלימוד שיכנעה אותי.“ הצילומים לסרט נערכו ללא תקלות. התקציב היה מצומצם. שליש ממה שעולה סרט מסחרי מסוג ב, אבל, מארטי לא היה סרט מסוג ב, כאשר הוצג לראשונה בניו יורק, באפריל השנה, גנרה עליו הביקורת כולה את ההלל. שבחים דומים — ואת הפרס הראשון — קיבל בפסטיבל קאן, זכה אפילו לשבחי הפראודה שאינו מחבב ביותר את הוליווד.

עתה, מובטח עתידו של בורגנין. הוא בנה לו בית בהוליווד, בו הוא גר בשקט עם אשתו ובתו הקטנה. „חיי המשפחה שלי אין בהם עניין רב,“ משיב בורגנין בשלווה לשאלות עתונאים טרדנים. „אני אדם שקט ורגיל.“ שקט ורגיל כמו מארטי. אבל האם באמת מארטי כה רגיל?

„מי הפרצוף הזה?“ שאל צופה את חברו בראותו על הכו. מ.צ. אמריקאי בעל גוף עצום ופנים אכזריות בסרט מעתה ועד עולם.

„זה הנבל שיהרוג את פרנק סינאטרה!“ קראו צעירים איטלקיים בהכירם ברחובות הברונקס, המרכז הניו-יורקי העצום. את השחקן בעל הגוף, בעמדו מול המצלמות.

„גם אני איטלקי!“ קרא לעומתם בלשונם, בראותו כי הבעה לא נעימה על מניהם.

„איטלקי?“ תמהו.

„איטלקי,“ ענה ארנסט בורגנין.

„ומה הסרט שאתה מופיע בו עכשיו?“

„הוא נקרא מארטי“, השיב בעל הגוף „ואנו מצלמים אותו פה בברונקס מפני שמארטי הוא בחור איטלקי, קצב תושב הברונקס.“

„מארטי?“ חזרו הצעירים על שם הסרט. הם לא שמעו עליו דבר. כעבור שנה היה מארטי אחד הסרטים המפורסמים שבכולם וארנסט בורגנין, מארטי שבמארטי, אחד הכוכבים הנוודים.

„פסיכולוגיה... גם כן בעיה ו“

בורגנין הוא בן לאם איטלקיה, שדם כחול מאד זורם בעורקיה, בת אצילים מובהקת, ולאב — אחד מן העם. בעלומיו היה משהו מעין לא-יוצאת, בעל גוף אבל חסר-כל. גם בהיותו בחיל-הקומאנדו האמריקאי, חלה קשות, שכב חודשיים בבית-חולים מבלי להשתתף בקרבות של משל. יום אחד, לאחר שחזר הביתה מן הצבא, אמרה לו אמו המיואשת: „ארגי, אתה שחקן מושלם!“

בורגנין מספר כי אותו רגע שמע פעמונים מצלצלים בראשו. הוא נטל את מזודתו ואת תעודת השחרור שהקנתה לו זכות ללמוד חינוך במכללה אמריקאית ויצא אל אחד מבתי-הספר הדרמאטיים הנוודים של ארצות-הברית: המחלקה התיאטרלית של מכללת ייל.

הפתעה לא נעימה ציפתה לו שם: שנתיים לימוד מוקדם של מדעים ולשונות עד שגיע אל מחלקת הדראמה. בורגנין חייה, אמר במבטאו המיוחד:

„פסיכולוגיה... גם כן בעיה! פגשתי המון סרצופים מכל הסוגים בצבא. אני פסיכולוג מושלם!“

עד מהרה הסתבר לו שהפסיכולוגיה שלמדו בייל לא היתה עניין כל כך פשוט. בהרבה יותר פשוט היה לקום ולהסתלק משם. הוא קם והסתלק מייל.

„דא אמר, דא“

בית ספר פרטי לתורת המשחק קיבלו בזרועות פתוחות. בורגנין התקבל לכיתה שגילה הממוצע היה 17. הוא היה בן 30 והמבטא הניו-יורקי שלו הדהים את בני בוסטון השמיינים. חודשים רבים אילצוהו ללמוד לבטא מלים שהיו קשות לו לביטוי. בורגנין היה מיואש.

חניך אחר של בית-הספר הציע לבורגנין שיסע איתו, כתום השנה, לתיאטרון בארטי, וירגיניה. בורגנין כתב מכתב לרוברט פורטפילד, מנהל התיאטרון, קיבל תשובה בה הודיע פורטפילד כי לרשותו מספר עצום של שחקנים. בורגנין נסע לוורגיניה, הסביר לאחר זמן: „הוא לא כתב שלא אבוא.“

כמו שמתרחש לעתים קרובות במקרים דומים, נדחה החבר שהביא את בורגנין לתיאטרון בארטי, ואילו הוא עצמו, נשאר במקום כסבל, פועל-במה וניצב במחזות שקספיריים.

אולם, פורטפילד שם את עינו בכהור בעל-הגוף, כתב: „בורגנין הוא מציאה... הוא ירחיק לכת על הבמה ועל הכר. אין שחקן כמוהו. יש בו משהו מואלאס בירי, משהו ממשכיתו הגברית של קלרק גיבל, משהו מעדינותו של ספנסר טרייסי.“

* בארטי, אנגליה: חליפין. תיאטרון זה הוא מוסד מיוחד במינו. נוסד בעת המשבר הגדול בארצות-הברית באיזור החקלאי. מאחר שכסף לא היה מצוי או אצל התושבים האיכרים, הנהיג פורטפילד שיטת חליפין: שני כסאות בעבור תרנגולת, או חצי שק תפוחי אדמה... השחקנים קבלו את המצרכים, בישלו אותם ואכלו, בעוד שאלפי שחקנים אחרים רעבו ללחם. עכשיו משלמים בכסף מלא עבור הכניסה, אבל השם דבק בתיאטרון, שהפך לאחד החשובים שבפרובינציה האמריקאית.

קולנוע

ישראל

מה רוצה הקהל?

בעלי קולנוע ארגון, רחוב סלמה, תל-אביב, הציגו לעצמם את השאלה הגורלית: „מה רוצה הקהל?“ הגיעו למסקנה כללית ביר. תר. סרטם האחרון פורסם במלים אלה: „ג' שיש-שקלפים וכמשקאות... דברה פיגט — דייל רוברטסון (בסרט) נקמת הקלפין.“

נביא בניכר

כאשר הגיע צבי לישצינסקי מרוסיה, דרך טהראן, לישראל, בעיצומה של מלחמת ה-עצמאות עשה מה שעשה כל צעיר עולה חדש: התגייס לצבא. ומאחר שהיה מסריט, נלקח אחר כבוד ליחידת ההסרטה של צה"ל. אולם, ביחידה לא שבע צבי נחת. הוא היה טוב-לב וחתרן, וחבריו „רכבו“ עליו, הציקו סוף ולעתים אף בזו לו. אף כי איש לא הטיל ספק בכשרונותיו, בעיקר בצד המעבדתי של מקצוע ההסרטה. לאחר שעשה שנה נוספת בצבא הקבע, בדרגת סגן משנה, פנה מסריט לישצינסקי לחיים אורחיים, אולם שוב, מזלו הביש ררך אותי: הוא לא מצא את מקומו בחוג אנשי ההסרטה, המבלים את זמנם ב-שיחות רכיל ותככים בקפה גוגה, מצא פרנץ סה בקושי.

הגואל בא בדמות דוד, תושב טהראן, כתב ויקטור לישצינסקי לאחינו: „תעשיית ה-סרטים בפרס זקוקה לאגשים כמון. אני מבטיח לך משרה טובה והכנסה בטוחה.“ צבי היסס. הוא אהב את הארץ, למד עבד רית על בוריה והיה מוכן להתערות בה. אבל לבסוף, בלי-ברירה, נסע. חבריו לא שמעו על אודותיו מאומה, עד אשר נתפרסם השבוע מברק בעיתוני הארץ: „מסריט ישראל לי סיים זה עתה בפרס את סרטו השני... העתונות המקומית גומרת את ההלל... צבי לישצינסקי פתח דף חדש בתולדות הסרט הפרסי.“

סרטים

הרומאן הגדול

אוג'רי-מארי-בייל (1783—1842) קרא לעצמו סטנדהאל, היה חייל, דיפלומאט — אבל מעל לכל סופר. סופר גדול. אחד מספריו, ר' אילי המפורסם שבהם: האדום והשחור, הגיע השבוע לארץ בעיבוד קולנועי.

גיבור העלילה או צעיר בשם זולין סורל (ג'יראר פיליפ) בנו של נגר, שגמר אומר לעלות בסולם החברה. זולין, שהוא מהפך כן לפי נטייתו הטבעית (התקופה: שנות ה-שלושים של המאה ה-19), מסתיר את דעותיו הפוליטיות, מצליח לפתות אשה בורגנית, הגברת דה רנאל (דניאל דרייה), אחר-ל-הכנסים להריון בתו של מרקיז. כל זאת לאחר

גארדנר כ. רוזנת היחפה
מי מאוהב בעצמו?

אותית, עד כדי שתשכנע כי הינה חלום הוליוודי אמיתי.

ליילה טובה

בסך מתפתלת מול קול מלטף, גירוי קאהירי מול התמימות הכפרית של מרסה-מטרוך, בקיצור — תחיה קארוקה נגד ליילה מוראד — גבר פחות אידיאליסטי היה בוחר בראשו? גה ואומר אלי-חמד-אלאללה. אולם בחוף האהבה נמצחת התמימות הגלוייה את ה-טבורה-מכוסה-הבקושי (לפי דרישת הצנזור). מי שחושב כי הערבים הם אספסוף של פראי מדבר, מאבד כמה אשלויות בראותו את הליכות-הננועם של החברה העילית המצרית, שאינה נופלת כמאומה מן החוג הנוצץ במלון אכדיה.

דישה מספר לא מבוטל של סרטים לתיאור הוליווד, כוכביה, במאיה, מפיקיה, וסוכני ה-פרסומת שלה. דוגמה אחרונה: הרוזנת ה-יחפה, על אודות רקדנית ספרדית זולה (אוה גארדנר) הדורשת מחיר גבוה כדי להתמכר לתעשיית הסרטים.

תחילה, מסרבת הספרדיה הגאה ללכת הוליווד, ובניעת רק לקסמיו של במאי חסר כל (האמפרי בוגארט), אחר מפרלטרט פה ר-שם עם מליונרים ואנשי סרט, מוצאת אהבה אצל רוזן איטלקי, אבל את המנוחה והשלווה רק בקבר, שבו מתחיל ונגמר הסרט.

במאי יוסף מנקייביץ השיג, כדרכו, את הליטוש והברק — וכמה וכמה שורות שיח מצויינות. אבל העלילה בכללה אינה די מצוי-

שגמר אומר להגיע אל לבוש הקארדינאל ה-אדום.

אולם נסיון-נפל ל-רצה גרם שיסתבך עם לובשי הגלימות ה-שחורות, יועלה לגרדום.

ספרות מוז קולנוע. במאי כריסטין ז'אק נטל את העלילה הנפלאה, גולל אותה על הכד בנאמנות מרגינה, אך גם באיטיות, חוסר מקצב וחוסר עדינות אופיניים. אף-על-פי-כן, האדום והשחור הוא סרט חשוב, יותר בגלל היותו מבוסס על יצירת מופת ספרותית, מאשר בגלל תכונות קולנועיות משל.

להר גבוה ולבור עמוק

הוליווד כה מאוהבת בעצמה, עד שהיא מק-